

Oponentský posudek

Posuzuje: František Šístek, M. A., Ph. D.

Jan Šindelář: *Nový regionalismus a institucionální rámeček regionální spolupráce Západního Balkánu*, Praha 2012, 101 s.

Diplomová práce (Mgr.), Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra ruských a východoevropských studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Kateřina Králová, Ph.D.

Jan Šindelář se ve své diplomové práci zaměřil primárně na proces institucionalizace regionální spolupráce v oblasti tzv. Západního Balkánu. V souvislosti s následky válek o jugoslávské dědictví z 90. let 20. století i vzhledem k existenci autoritativních nacionalistických režimů v Srbsku a Chorvatsku, tj. v klíčových zemích postjugoslávského prostoru, které se výrazněji demokratizovaly až na přelomu století, se logicky zabývá především obdobím posledních deseti let. V centru jeho pozornosti je teoretický koncept tzv. nového regionalismu. Podle Šindeláře jde o koncept nepochybně užitečný. Oblasti Západního Balkánu však v dosavadní literatuře, ovlivněné koncepty nového regionalismu, byla podle něj dosud věnována jen minimální pozornost. Předkládaná diplomová práce tak z tohoto hlediska představuje systematický, heuristicky bohatě podložený pokus o aplikaci konceptu nového regionalismu na dosud neprávem opomíjenou oblast. Autor v textu průběžně odkazuje na rozsáhlý soubor pramenů i sekundární literatury k danému tématu i jeho širšímu kontextu (viz závěrečná bibliografie na str. 76-89), která svědčí o důkladném výzkumu, jenž sepsání vlastní diplomové práce předcházela. Z hlediska inovativnosti tématu, jeho systematického zpracování i s ohledem na značnou pozornost, kterou kolega Šindelář věnoval aplikaci teoretických postulátů na oblast Západního Balkánu, lze předloženou diplomovou práci hodnotit jako velice zdařilou. V této souvislosti vřele doporučuji, aby se autor (po standardním přepracování) pokusil nejdůležitější část textu po obhajobě pokud možno také publikovat v některém odborném časopise.

Šindelář se na počátku práce vyrovnává nejprve se samotným termínem „Západní Balkán“. Tento termín je mnohdy vnímán jako poněkud problematický. Obecně se často soudí, že jde o pojem politicky instrumentální, prosazovaný od konce 90. let 20. století „shora“, především v souvislosti s procesem evropské integrace a v neposlední řadě také s ohledem na odpor některých regionálních aktérů vůči pojmům, obsahujícím odkaz k existenci bývalé Jugoslávie. Fakticky jde přitom právě o nástupnické státy bývalé Jugoslávie s výjimkou Slovinska, doplněné místo toho o Albánii. Je charakteristické, že pojmu Západní Balkán schází logický ekvivalent – Východní Balkán, který by měl zahrnovat Bulharsko a Rumunsko, ve skutečnosti se však prakticky

nepoužívá. Autor práce dochází ovšem k závěru, že Západní Balkán není jen umělým, „papírovým“ konstruktem, nýbrž zároveň i reálně fungujícím regionem a užitečným rámcem pro rozvoj regionální spolupráce.

Jak jasně vysvítá z více míst Šindelářova textu, teoretický rámec nového regionalismu není rigidně dogmatický a uznává naopak proměnlivý charakter regionů a skutečnost, že jejich podstata, rozsah i další aspekty podléhají určitému vývoji. Soudobé regiony, které jsou v centru autorovy pozornosti, jsou vytvářeny převážně „shora“. Pro historika je poněkud paradoxní zjištění, že v postmoderní době je existence regionů v podstatě cíleně iniciována a následně pak zcela utilitárně budována (údajně přežilými) národními státy a nejde tedy o klasický, složitý a mnohvrstevný proces krystalizace „historického regionu“ zdola. Rozvoj tradičně pojímaných historických regionů (Istrie, Bukovina apod.) býval v moderní době naopak často až násilně zpřetrhán změnou hranic, vyvolanou zpravidla právě vznikem nebo expanzí národních států.

V případě politické spolupráce zemí Západního Balkánu v postkomunistickém období, která je v centru Šindelářovy pozornosti, je evidentní, že jeden z hlavních impulsů představuje snaha místních národních vlád, které se obtížně vyrovnávají s chronickými následky válek, hospodářského propadu a zpřetrhání předchozích vzájemných vazeb, o vyhovění požadavkům Evropské unie. Existence a fungování regionu Západního Balkánu však přesto nelze redukovat jen na tento spíše byrokratický a formalistický aspekt, resp. jen na politickou objednávku „shora“. Sám autor práce si je dobře vědom skutečnosti, že existují také důležité projevy spontánní regionalizace „zdola“, pro nedostatek prostoru se však soustřeďuje jen na samotný politický aspekt těchto procesů (str. 72).

Nejsem odborníkem na teorie regionalismu a nemohu proto dostatečně kriticky zhodnotit či pozitivně ocenit všechny dílčí aspekty předkládané diplomové práce. Konkrétních připomínek mám proto jen několik a nepovažuji je za zásadní. Na str. 21., pozn. 88, cituje J. Šindelář knihu *Thinking about Yugoslavia* z roku 2005. Jméno autora uvádí jako „Pedro P. Ramet“. Kniha však ve skutečnosti vyšla již pod jménem Sabrina P. Ramet po změně pohlaví autora, resp. autorky, nikoli pod předchozím mužským jménem. Mohli bychom také diskutovat o tom, zda je v primárně akademickém textu nutno používat označení „Kosovo*“, jež bylo před několika měsíci přijato jako kompromisní řešení ve snaze o dosažení alespoň minimálního pokroku v rozvoji bilaterálních vztahů mezi Prištinou a Bělehradem i v zájmu širší regionální integrace Kosova, kterou bělehradský režim systematicky blokuje. Nejsem si jist, zda je v odborném textu záhodno přijmout politicky hyperkorektní, účelové označení, které navíc zdaleka není univerzálně přijímáno (mj. ani českou diplomacií, ani Evropským parlamentem apod.). V případě dlouholetého sporu ohledně jména Makedonie autor naopak preferuje označení Republika Makedonie, tj. úřední název tohoto státu, nikoli „politicky korektní“ zkratku FYROM (Former Yugoslav Republic of Macedonia), vnučovanou mezinárodnímu společenství od počátku 90. let Řeckem. Hyperkorektnost může být

přítom v podobných případech snadno interpretována jako pravý opak, tj. jako zaujatost ve prospěch těch stran konfliktu, které podobné účelové novotvary prosadily. Mám také jisté výhrady vůči používání neologismů „státotvorba“ a „regionotvorba“, byť uznávám, že je jejich obsah na první pohled zřejmý a jejich použití v daném textu jistě praktické.

Celou problematiku shrnuje J. Šindelář ve zdařilém a přehledném závěru. Ohledně budoucího vývoje regionální spolupráce je autor zdrženlivý a předpokládá další změny, mj. v souvislosti s nadcházejícím vstupem Chorvatska do EU. Nevylučuje rozklad regionu v dosavadní podobě ani jeho další transformace. V tom lze nepochybně s jeho závěry souhlasit, byť bych snad více zdůraznil klíčový vliv vnějších faktorů. Domnívám se, že osud Západního Balkánu bude s velkou pravděpodobností záviset především na dalším osudu EU, resp. na průběhu světové hospodářské krize, spíše než na případných politických peripetiích v jednotlivých státech samotného regionu.

Diplomovou práci Jana Šindeláře doporučuji k obhajobě, navrhuji hodnotit ji jako výbornou a doporučuji zároveň následnou publikaci stěžejní části textu v některém odborném časopise.

František Šístek, M. A., Ph. D.
FSV UK, IMS – KRVS

Praha, 13. června 2012